

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL JEAN RICHARD DE LA TOUR
prezentate la 7 decembrie 2023¹

Cauza C-706/22

Konzernbetriebsrat der O SE & Co. KG
cu participarea
Vorstand der O Holding SE

[cerere de decizie preliminară formulată de Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania)]

„Trimitere preliminară – Societate europeană – Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 – Articolul 12 alineatul (2) – Implicarea lucrătorilor – Condiționarea înregistrării societății europene de punerea în aplicare prealabilă a procedurii de negociere privind implicarea lucrătorilor prevăzută de Directiva 2001/86/CE – Societate europeană constituită și înregistrată fără lucrători, care a devenit societatea-mamă a unor filiale ce au lucrători angajați – Lipsa obligației de a iniția procedura de negociere *a posteriori* – Interzicerea folosirii abuzive a unei societăți europene în scopul privării lucrătorilor de drepturile în materie de implicare”

I. Introducere

1. Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 12 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE)², coroborat cu articolele 3-7 din Directiva 2001/86/CE a Consiliului din 8 octombrie 2001 de completare a statutului societății europene în ceea ce privește implicarea lucrătorilor³.

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Konzernbetriebsrat der O SE & Co. KG (comitetul de întreprindere al societății O SE & Co. KG, denumit în continuare „comitetul de întreprindere al concernului O KG”), pe de o parte, și Vorstand der O Holding SE (consiliul de administrație al O Holding SE), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de constituire a unui grup special de negociere (denumit în continuare „GSN”) în vederea inițierii *a posteriori* a procedurii de negociere cu privire la implicarea lucrătorilor prevăzută la articolele 3-7 din Directiva 2001/86.

¹ Limba originală: franceza.

² JO 2001, L 294, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 113.

³ JO 2001, L 294, p. 22, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 134.

3. Directiva 2001/86 este rezultatul a peste 30 de ani de negocieri, întrucât primul proiect de reglementare cu privire la crearea unei societăți europene (SE) prin intermediul unui regulament a fost propus de Comisia Europeană în anul 1970⁴. Negocierile s-au blocat mult timp în privința a două aspecte: structura dualistă sau monistă a societății și implicarea lucrătorilor⁵, această implicare fiind definită ca informarea, consultarea și participarea și orice alt mecanism prin care reprezentanții lucrătorilor pot să exercite o influență asupra deciziilor ce urmează a fi luate în cadrul societății⁶.

4. Proiectul de reglementare privind crearea unei SE a fost împărțit în două propuneri ale Comisiei prezentate la 25 august 1989: una, de regulament privind statutul SE⁷, și cealaltă, de directivă de completare a statutului SE în ceea ce privește situația lucrătorilor⁸. În propunerea de regulament a fost prevăzută posibilitatea constituirii unei SE holding pentru anumite societăți pe acțiuni reglementate de dreptul a cel puțin două state membre sau care dețin de cel puțin doi ani o filială reglementată de dreptul altui stat membru⁹.

5. Mai târziu în cursul negocierilor, principiul „înainte și după”¹⁰, prezentat ca luarea în considerare, în cadrul noii SE, a drepturilor de implicare existente în societățile participante la constituirea SE, a permis apariția bazelor unui compromis în 1998¹¹. Această propunere centrală a condus la compromis, acceptat în unanimitate ca urmare a modificării temeiului juridic al Directivei 2001/86.

6. Or, s-a dovedit foarte rapid că majoritatea SE create în anumite state membre erau SE fără lucrători și care au putut fi înregistrate fără să fi inițiat în prealabil negocierile cu GSN prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001.

7. Însă, din moment ce un număr important de SE fără lucrători au fost înregistrate fără negocieri prealabile cu privire la implicarea lucrătorilor¹², se pune problema dacă este necesar să se permită sau să se impună astfel de negocieri *a posteriori* și să se definească termenul în care aceste negocieri ar putea fi inițiate după înregistrarea SE.

8. În prezentele concluzii, vom propune Curții să declare că Directiva 2001/86 nu impune inițierea negocierilor *a posteriori*, ci permite acest lucru în caz de abuz.

⁴ A se vedea considerentul (9) al Regulamentului nr. 2157/2001.

⁵ A se vedea Raportul final al grupului de experți „Sisteme europene de implicare a salariaților” din luna mai 1997 (Raportul Davignon) (C4-0455/97), punctul 9: „În pofida eforturilor depuse pentru a apropia pozițiile unora și altora (pe de o parte, «nicio societate europeană fără participare», pe de altă parte, «nu exportului de modele naționale de participare»), s-a instalat o situație de blocaj.”

⁶ A se vedea articolul 2 litera (h) din Directiva 2001/86.

⁷ A se vedea propunerea de regulament (CEE) al Consiliului privind statutul societății europene [COM(89) 268 final – SYN 218].

⁸ A se vedea propunerea de directivă a Consiliului de completare a statutului societății europene în ceea ce privește situația lucrătorilor [COM(89) 268 final – SYN 219].

⁹ A se vedea articolul 2 alineatul (1) din această propunere de regulament, devenit articolul 2 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001.

¹⁰ A se vedea considerentul (18) al Directivei 2001/86.

¹¹ A se vedea proiectul de proces-verbal al celei de a 2102-a sesiuni a Consiliului (Muncă și afaceri sociale), desfășurată la Luxemburg la 4 iunie 1998 (8717/98), disponibilă la următoarea adresă de internet: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8717-1998-INIT/fr/pdf>, p. 8.

¹² În 2017, dintre cele 2 695 SE înregistrate, existau 450 SE care desfășurau o activitate efectivă și care aveau mai mult de 5 lucrători angajați, știind că, pentru un anumit număr de SE înregistrate, datele nu sunt accesibile [a se vedea documentul de lucru al Waddington, J., și Conchon, A., intitulat „Is Europeanised board-level employee representation specific? The case of European Companies (SEs)”, The European Trade Union Institute, Bruxelles, 2017, p. 7.]

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Regulamentul nr. 2157/2001

9. Considerentele (1) și (21) ale Regulamentului nr. 2157/2001 au următorul cuprins:

„(1) Realizarea pieței interne și îmbunătățirile pe care aceasta le aduce situației economice și sociale din [Uniunea Europeană] necesită nu numai o înlăturare a barierelor din calea comerțului, ci și o adaptare a structurilor de producție la dimensiunea [Uniunii]. În acest scop, este esențial ca acele societăți a căror activitate nu este limitată la satisfacerea nevoilor pur locale să poată concepe și întreprinde reorganizarea activităților lor la scar[a Uniunii].

[...]

(21) Scopul Directivei [2001/86] este de a garanta salariaților dreptul de a se implica în problemele și deciziile care afectează viața SE. Alte probleme care țin de dreptul social și de dreptul muncii, în special dreptul lucrătorilor la informare și consultare în conformitate cu legislația statelor membre, sunt reglementate de dispozițiile de drept intern aplicabile, în aceleași condiții, societăților anonime.”

10. Articolul 1 alineatele (1) și (4) din acest regulament prevede:

„(1) O societate se poate constitui pe teritoriul [Uniunii] sub forma unei [SE], în condițiile și în conformitate cu modalitățile prevăzute în prezentul regulament.

[...]

(4) Implicarea salariaților într-o SE este reglementată de dispozițiile Directivei [2001/86].”

11. Articolul 2 alineatul (2) litera (a) din regulamentul menționat prevede:

„Societățile anonime și societățile cu răspundere limitată care figurează în anexa II, constituite în temeiul legii unui stat membru, având sediul social și sediul central pe teritoriul [Uniunii], pot promova constituirea unei SE holding cu condiția ca fiecare dintre cel puțin două dintre ele:

(a) să fie reglementate de legislația unor state membre diferite [...].”

12. Articolul 8 alineatele (1), (14) și (16) din Regulamentul nr. 2157/2001 are următorul cuprins:

„(1) Sediul social al unei SE poate fi transferat într-un alt stat membru [...] Acest transfer nu duce nici la dizolvarea SE, nici la crearea unei noi persoane juridice.

[...]

(14) Legislația unui stat membru poate prevedea că, în ceea ce privește SE înmatriculate în respectivul stat membru, transferul unui sediu social care ar putea duce la o modificare a legii

aplicabile nu produce efecte în cazul în care, în termenul de două luni [...], vreo autoritate competentă a respectivului stat membru se opune [...]

[...]

(16) O SE care și-a transferat sediul social într-un alt stat membru este considerată, în sensul oricărui litigiu legat de evenimente anterioare transferului [...], ca având sediul social în statul membru în care SE în cauză era înregistrată anterior transferului, chiar dacă se intențiază o acțiune în justiție împotriva SE după efectuarea transferului.”

13. Potrivit articolului 9 alineatul (1) litera (c) din acest regulament:

„O SE este reglementată:

[...]

(c) în cazul aspectelor care nu sunt reglementate de prezentul regulament sau, pentru aspectele doar parțial reglementate de acesta, în cazul acelor elemente care nu sunt reglementate de prezentul regulament prin:

[...]

(ii) dispozițiile legale din statele membre aplicabile unei societăți anonime constituite în conformitate cu dreptul statului membru în care SE în cauză are sediul social;

[...]”

14. Articolul 12 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat prevede:

„(1) Orice SE se înregistrează în statul membru în care are sediul social, în registrul specificat de legislația statului membru în cauză [...]

(2) O SE poate fi înregistrată numai după încheierea unui acord privind modalitățile de implicare a lucrătorilor în sensul articolului 4 din Directiva [2001/86] sau după luarea unei decizii în temeiul articolului 3 alineatul (6) din [această] directiv[ă] sau dacă perioada de negocieri prevăzută la articolul 5 din directiva în cauză a expirat fără a se încheia un acord.”

2. Directiva 2001/86

15. Considerentele (3), (7) și (18) ale Directivei 2001/86 au următorul cuprins:

„(3) Pentru promovarea obiectivelor sociale ale [Uniunii], este necesar să se adopte dispoziții speciale, cu precădere în ceea ce privește implicarea lucrătorilor, pentru a garanta că înființarea unei SE nu atrage după sine dispariția sau diminuarea practicilor referitoare la implicarea lucrătorilor, existente în societățile care participă la crearea unei SE. Acest obiectiv trebuie urmărit prin stabilirea unui set de norme în domeniu, care să completeze dispozițiile din [R]egulament[ul nr. 2157/2001].

[...]

- (7) În cazul în care există drepturi de participare în cadrul uneia sau al mai multor societăți care înființează o SE, acestea trebuie menținute prin transferarea lor către SE, odată înființată, cu excepția cazului în care părțile decid altfel.

[...]

- (18) Asigurarea drepturilor dobândite de către lucrători cu privire la implicarea în procesul decizional al societății respective reprezintă un principiu fundamental și obiectivul declarat al prezentei directive. Drepturile lucrătorilor existente înainte de constituirea SE trebuie să stea la baza elaborării drepturilor lucrătorilor de a fi implicați în procesul decizional al SE (principiul «înainte și după»). În consecință, această abordare trebuie să se aplice nu numai constituirii inițiale a unei SE, ci și transformărilor de ordin structural introduse într-o SE existentă, precum și societăților afectate de procesele de transformare structurală.”

16. Potrivit articolului 1 din această directivă:

„(1) Prezenta directivă reglementează implicarea lucrătorilor în activitățile [SE], la care face referire Regulamentul [nr. 2157/2001].

(2) În acest scop, modalitățile referitoare la implicarea lucrătorilor sunt adoptate de fiecare SE, în conformitate cu procedura de negociere menționată la articolele 3-6 sau, în cazurile prevăzute la articolul 7, în conformitate cu anexa.”

17. Articolul 2 literele (b) și (g) din directiva menționată definește societățile participante ca fiind „societățile care participă direct la înființarea unei SE”, iar GSN ca fiind „grupul constituit în conformitate cu articolul 3 pentru a negocia cu organul competent al societăților participante stabilirea modalităților de implicare a salariaților în cadrul unei SE”.

18. Articolul 3 din Directiva 2001/86, intitulat „Înființarea unui [GSN]”, prevede la alineatele (1), (2) și (6):

„(1) Atunci când organele de conducere sau de administrare a societăților participante întocmesc un proiect de înființare a unei SE, după publicarea proiectului de fuziune sau de creare a unei societăți holding sau după adoptarea unui proiect de înființare a unei filiale sau de transformare într-o SE, aceste organe iau de îndată ce este posibil măsurile necesare, inclusiv furnizarea de informații cu privire la identitatea societăților participante, a filialelor sau unităților aferente, precum și la numărul de lucrători ai acestora, în vederea demarării negocierilor cu reprezentanții lucrătorilor societăților cu privire la modalitățile de implicare a lucrătorilor în activitatea SE.

(2) În acest scop, se va înființa [...] un [GSN] care să îi reprezinte pe lucrătorii din societățile participante sau din filialele sau unitățile aferente [...]

[...]

(6) [GSN] poate decide [...] să nu demareze negocierile sau să pună capăt negocierilor deja inițiate și să se bazeze pe reglementările cu privire la informarea și consultarea lucrătorilor în vigoare în statele membre în care SE are salariați. Această decizie pune capăt procedurii de încheiere a acordului la care se face referire la articolul 4. În cazul în care se adoptă această decizie, nici una dintre dispozițiile anexei nu se aplică.

[...]

[GSN] se convoacă din nou la cererea în scris a cel puțin 10 % din lucrătorii SE, ai filialelor și unităților sale, sau din reprezentanții acestora, cel mai devreme în termen de doi ani de la adoptarea deciziei menționate, în afara cazului în care părțile convin ca negocierile să fie reluate mai devreme. În cazul în care [GSN] decide reluarea negocierilor cu organele de conducere, dar nu se ajunge la nici un acord în urma acestor negocieri, niciuna din dispozițiile anexei nu se aplică.”

19. Articolul 7 din această directivă, intitulat „Dispoziții de referință”, prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Pentru atingerea obiectivului menționat la articolul 1, statele membre prevăd [...] dispozițiile de referință cu privire la implicarea lucrătorilor, care trebuie să se conformeze dispozițiilor prevăzute în anexă.

Dispozițiile de referință prevăzute de legislația statului membru în care urmează să fie situat sediul social al SE se aplică de la data înregistrării SE în cazul în care:

(a) părțile convin în acest fel sau

(b) [...] nu s-a încheiat nici un acord și:

- organul competent al fiecărei societăți participante decide să accepte aplicarea dispozițiilor de referință referitoare la SE și, în acest fel, să continue înregistrarea SE și
- [GSN] nu adoptă decizia prevăzută la articolul 3 alineatul (6).

(2) În plus, dispozițiile de referință prevăzute de legislația internă a statului membru de înregistrare în conformitate cu partea 3 din anexă se aplică doar:

[...]

(c) în cazul unei SE constituite prin crearea unei societăți holding sau a unei filiale:

- în cazul în care, înainte de înregistrarea SE, au fost aplicate una sau mai multe dintre formele de participare într-una sau mai multe societăți participante acoperind cel puțin 50 % din numărul total de salariați din toate societățile participante sau
- în cazul în care, înainte de înregistrarea SE, au fost aplicate una sau mai multe forme de participare într-una sau mai multe societăți participante acoperind mai puțin de 50 % din numărul total de salariați din toate societățile participante și în cazul în care o astfel de decizie este luată de către [GSN].

În cazul în care au existat mai multe forme de participare în cadrul diverselor societăți participante, [GSN] decide care din aceste forme trebuie aplicată în cazul SE. Statele membre pot stabili normele aplicabile în absența unei decizii în domeniu cu privire la o SE înregistrată pe teritoriul lor. [GSN] informează organele competente ale societăților participante cu privire la orice decizii luate în temeiul prezentului paragraf.”

20. Potrivit articolului 11 din directiva menționată, intitulat „Abuzul de procedură”:

„Statele membre adoptă măsurile corespunzătoare în conformitate cu dreptul [Uniunii] pentru a evita folosirea abuzivă a unei SE în scopul privării lucrătorilor de drepturile lor în materie de implicare sau în scopul refuzării acestor drepturi.”

21. Articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă prevede:

„Statele membre adoptă măsurile corespunzătoare în eventualitatea nerespectării dispozițiilor prezentei directive; în special se îngrijesc să existe procedurile administrative sau judiciare care să permită îndeplinirea obligațiilor care rezultă din prezenta directivă.”

B. Dreptul german

22. Directiva 2001/86 a fost transpusă în dreptul german prin Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft (Legea privind implicarea lucrătorilor într-o societate europeană)¹³ din 22 decembrie 2004.

23. Articolul 18 din această lege, intitulat „Reluarea negocierilor”, prevede la alineatul (3):

„Dacă sunt prevăzute transformări structurale într-o SE, susceptibile să reducă drepturile de implicare ale lucrătorilor, au loc negocieri asupra drepturilor de implicare ale lucrătorilor SE la inițiativa conducerii sau a comitetului de întreprindere al SE. În locul [GSN] care trebuie să fie nou creat, negocierile cu conducerea SE pot fi purtate de comun acord de comitetul de întreprindere al SE împreună cu reprezentanții lucrătorilor vizați de transformarea structurală preconizată, care nu erau reprezentați până atunci de comitetul de întreprindere al SE. În cazul în care nu se ajunge la un acord cu ocazia acestor negocieri, se aplică articolele 22-33 privind comitetul de întreprindere al SE prin efectul legii și articolele 34-38 privind administrarea comună prin efectul legii.”

24. Articolul 43 din legea menționată prevede:

„O SE nu trebuie folosită abuziv în scopul retragerii drepturilor de implicare ale lucrătorilor sau al privării lor de aceste drepturi. Există o prezumție a caracterului abuziv în cazul în care, fără punerea în aplicare a unei proceduri în temeiul articolului 18 alineatul (3), în anul următor constituirii SE au loc transformări structurale care au ca efect retragerea drepturilor de implicare ale lucrătorilor sau privarea lor de aceste drepturi.”

III. Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare

25. La 28 martie 2013, societatea O Holding SE, constituită, conform articolului 2 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001, din societățile O Ltd și O GmbH, două societăți fără lucrători, care nu au filiale cu lucrători și au sediul în Regatul Unit și, respectiv, în Germania, a fost înregistrată în registrul din Anglia și Țara Galilor, fără să fi avut însă loc negocierile privind implicarea lucrătorilor prevăzute la articolele 3-7 din Directiva 2001/86.

¹³ BGBl. 2004 I, p. 3675.

26. A doua zi, la 29 martie 2013, O Holding SE a devenit acționara unică a societății O Holding GmbH, societate care avea sediul social la Hamburg (Germania) și care dispunea de un consiliu de supraveghere alcătuit în proporție de o treime din reprezentanți ai lucrătorilor. Întrucât O Holding SE a decis, la 14 iunie 2013, transformarea acestei societăți în societate în comandită simplă, denumită O KG, modificarea formei sale juridice a fost înregistrată în registru la 2 septembrie 2013 și, de la această dată, administrarea comună în cadrul consiliului de supraveghere nu a mai fost aplicabilă.

27. În timp ce O KG are aproximativ 816 de lucrători și dispune de filiale în mai multe state membre în care sunt angajați aproximativ 2 200 de lucrători în total, asociatele sale (O Holding SE, asociată comanditară, și societatea O Management SE, asociată care răspunde personal, înmatriculată la Hamburg, a cărei acționară unică este O Holding SE) nu au niciun lucrător angajat.

28. O Holding SE și-a transferat sediul social la Hamburg cu efect din 4 octombrie 2017.

29. Comitetul de întreprindere al concernului O KG, considerând că conducerea O Holding SE trebuia să pună în aplicare *a posteriori* un GSN, întrucât aceasta deținea filiale, în sensul articolului 2 litera (c) din Directiva 2001/86, având lucrători angajați în mai multe state membre, a inițiat o procedură contencioasă în materie de dreptul muncii. Conducerea O Holding SE s-a opus acestei cereri.

30. În urma respingerii cererii comitetului de întreprindere al concernului O KG de către Arbeitsgericht Hamburg (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Hamburg, Germania), confirmată de Landesarbeitsgericht Hamburg (Tribunalul Superior pentru Litigii de Muncă din Hamburg, Germania), Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania), instanța de trimitere, a fost sesizată în acest sens.

31. În vederea soluționării litigiului, instanța menționată solicită o interpretare a articolului 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001 coroborat cu articolele 3-7 din Directiva 2001/86. Aceasta arată că, desigur, dispozițiile amintite nu prevăd în mod expres că procedura de negociere privind implicarea lucrătorilor trebuie, dacă nu a fost desfășurată în prealabil, să fie pusă în aplicare *a posteriori*. Instanța consideră totuși că acest regulament și această directivă pornesc, după cum reiese în special din considerentele (1) și (2) ale regulamentului menționat, de la principiul că societățile participante sau filialele lor desfășoară o activitate economică ce implică angajarea lucrătorilor, așa încât, din momentul constituirii și înainte de înregistrarea SE, este posibil să se inițieze o asemenea procedură de negociere. În consecință, instanța menționată ridică problema dacă, în cazul înregistrării unei SE în care niciuna dintre societățile participante sau filialele lor nu are lucrători angajați, obiectivul urmărit de articolele 3-7 din directiva respectivă ar putea impune punerea în aplicare *a posteriori* a procedurii de negociere privind implicarea lucrătorilor atunci când SE devine o întreprindere care exercită controlul asupra unor filiale ce au lucrători angajați în mai multe state membre.

32. În acest context, instanța de trimitere consideră că o astfel de obligație s-ar putea impune cel puțin în raport cu articolul 11 din Directiva 2001/86 dacă, așa cum este cazul în litigiul principal, există o legătură temporală strânsă între înregistrarea SE și achiziționarea filialelor, din moment ce această împrejurare ar putea conduce la presupunerea că este vorba despre o configurație abuzivă prin care se urmărește retragerea sau privarea lucrătorilor de drepturilor de implicare.

33. În cazul în care ar exista o obligație de a pune în aplicare *a posteriori* procedura de negociere privind implicarea lucrătorilor, s-ar pune problema dacă aceasta este supusă unei limitări temporale și dacă punerea sa în aplicare este reglementată de dreptul statului membru în care SE are în prezent sediul sau cel al statului membru în care a fost înregistrată pentru prima dată, ținând seama de faptul că, în speță, acest din urmă stat s-a retras din Uniune după transferul sediului SE în Germania.

34. În aceste condiții, Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul [nr. 2157/2001] coroborat cu articolele 3-7 din Directiva [2001/86] trebuie interpretat în sensul că în cazul constituirii unei [SE holding] de către societățile participante, care nu au lucrători angajați și care nu dețin filiale ce au lucrători angajați (așa-numitele «SE fără lucrători»), precum și al înregistrării acesteia în registrul unui stat membru, fără punerea în aplicare în prealabil a unei proceduri de negociere privind implicarea lucrătorilor în SE în conformitate cu această directivă, această procedură de negociere trebuie pusă în aplicare *a posteriori*, dacă SE devine întreprinderea care exercită controlul asupra filialelor din mai multe state membre ale Uniunii Europene, care are lucrători angajați [...]?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ al Curții la prima întrebare, într-un asemenea caz este posibilă și recomandabilă punerea în aplicare *a posteriori* a procedurii de negociere, fără nicio limită de timp?
- 3) În cazul unui răspuns afirmativ al Curții la cea de a doua întrebare, articolul 6 din Directiva [2001/86] se opune aplicării dreptului acelui stat membru în care SE are în prezent sediul în ceea ce privește punerea în aplicare *a posteriori* a procedurii de negociere, în cazul în care «SE fără lucrători» a fost înregistrată în registrul din alt stat membru, fără a pune în aplicare în prealabil o astfel de procedură și devenise, încă înainte de transferul sediului, întreprinderea care exercită controlul asupra filialelor din mai multe state membre ale Uniunii, care are lucrători angajați [...]?
- 4) În cazul unui răspuns afirmativ al Curții la cea de a treia întrebare, această interpretare este valabilă și în cazul în care statul în care această «SE fără lucrători» a fost înregistrată pentru prima oară s-a retras din Uniune [...] după data transferului sediului acestei societăți și dreptul acestuia nu mai conține dispoziții privind punerea în aplicare a unei procedurii de negociere privind implicarea lucrătorilor în SE?»

35. Guvernul german și Comisia au depus observații scrise.

36. În ședința care a avut loc la 28 septembrie 2023, comitetul de întreprindere al grupului O KG, consiliul de administrație al O Holding SE, guvernele german și luxemburghez, precum și Comisia au prezentat observații orale și au răspuns la întrebările cu solicitare de răspuns oral adresate de Curte.

IV. Analiză

37. Constituirea SE este reglementată de câteva principii principale.

38. În primul rând, aceasta nu poate rezulta decât din patru modalități de constituire: prin fuziune, prin constituirea unei SE holding, prin constituirea unei filiale SE, prin transformarea unei societăți anonime în SE¹⁴.

39. În al doilea rând, SE este reglementată de:

- dispozițiile Regulamentului nr. 2157/2001;
- dispozițiile statutului său, în cazul în care acest regulament o permite în mod explicit, sau,
- în cazul aspectelor care nu sunt reglementate (parțial sau integral) de regulamentul menționat, de dispozițiile de drept intern adoptate în aplicarea măsurilor de drept al Uniunii privind în mod special SE, de cele aplicabile societăților anonime din statul membru în care SE este înregistrată și de dispozițiile statutare ale SE în aceleași condiții ca și pentru societățile anonime din statul membru în care SE este înregistrată¹⁵.

40. În al treilea rând, înregistrarea SE nu poate fi realizată decât dacă a fost încheiat un acord privind modalitățile de implicare a lucrătorilor în sensul articolului 4 din Directiva 2001/86, dacă GSN a decis să se bazeze pe reglementarea în vigoare în statele membre în care SE angajează lucrători sau dacă, la expirarea termenului de negociere prevăzut la articolul 5 din Directiva 2001/86, nu a fost încheiat niciun acord¹⁶.

41. În ceea ce privește participarea lucrătorilor, definită ca influența exercitată de către organul de reprezentare a lucrătorilor și de către reprezentanții lucrătorilor asupra activității unei societăți¹⁷, era vorba despre unul dintre punctele cruciale ale negocierilor referitoare la proiectul de reglementare privind crearea unei SE care blocau rezultatul acestora din urmă, astfel cum s-a amintit anterior¹⁸. Alături de principiul respectării nivelului ridicat de protecție a drepturilor de implicare existent, principiul „înainte și după” a fost determinant și a permis acestor negocieri să se finalizeze. Acest principiu a fost acceptat atât de susținătorii protecției participării, întrucât permitea menținerea unui nivel ridicat de participare a lucrătorilor, cât și de statele membre care nu erau familiarizate cu acest sistem, ce îl percepeau ca pe un mijloc de a atrage sedii sociale pe teritoriul lor¹⁹.

42. Cu toate acestea, principiul „înainte și după” se referă numai la societățile participante și permite protejarea drepturilor la implicare existente în aceste societăți²⁰.

43. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită Curții în esență să se pronunțe cu privire la aspectul dacă negocierile privind modalitățile de implicare a lucrătorilor pot fi inițiate *a posteriori*, cu alte cuvinte după înregistrarea SE holding creată de societăți care nu au lucrători angajați la momentul acestei înregistrări.

¹⁴ A se vedea articolul 2 din Regulamentul nr. 2157/2001.

¹⁵ A se vedea articolul 9 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2157/2001.

¹⁶ A se vedea articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001.

¹⁷ A se vedea articolul 2 litera (k) din Directiva 2001/86.

¹⁸ A se vedea punctul 3 din prezentele concluzii.

¹⁹ A se vedea Sick, S., „Worker participation in SEs – a workable, albeit imperfect compromise”, în Cremers, J., Stollt, M., și Vitols, S., *A decade of experience with the European Company*, The European Trade Union Institute, Bruxelles, 2013, p. 93-106, în special p. 96 și 97.

²⁰ A se vedea considerentele (3), (7) și (18) ale Directivei 2001/86.

44. Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, contrar a ceea ce lasă să se înțeleagă redactarea acestei întrebări preliminare, faptul că SE holding dispune sau nu dispune de filiale care au lucrători angajați nu are incidență asupra declanșării obligației de a constitui un GSN și de a iniția negocieri *ab initio* cu privire la implicarea lucrătorilor. Astfel, numai societățile participante direct la constituirea SE sunt vizate de articolul 2 litera (b) și de articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/86 și, în consecință, sunt luate în considerare numai drepturile lucrătorilor în materie de implicare dobândite în cadrul acestor societăți. În schimb, la momentul alcătuirii GSN²¹ și al elaborării acordului²² sunt luate în considerare filialele și unitățile în cauză²³.

45. Deși, în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001, înregistrarea unei SE este condiționată de negocieri în cadrul GSN, există în practică ipoteze în care o asemenea înregistrare are loc fără crearea unui GSN și fără negocieri cu privire la modalitățile de implicare a lucrătorilor, întrucât acestea sunt imposibile.

46. Acesta este cazul constituirii unei SE cu statut de holding atunci când societățile care promovează această înființare nu au lucrători angajați. Aceeași ipoteză se regăsește în cazul constituirii unei filiale cu statut de SE de către societăți care nu au lucrători angajați²⁴. În aceste ipoteze, în lipsa unor lucrători în societățile participante, GSN nu poate fi creat potrivit modalităților prevăzute de Directiva 2001/86.

47. Problema posibilității de a înregistra o SE care nu respectă articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001 a fost adresată instanțelor germane. Întemeindu-se pe o interpretare teleologică a acestei dispoziții, Oberlandesgericht Düsseldorf (Tribunalul Regional Superior din Düsseldorf, Germania)²⁵ a acceptat înregistrarea unei astfel de SE, în pofida opoziției sindicatelor²⁶.

48. SE înregistrate fără negocieri *ab initio* cu privire la implicarea lucrătorilor au apărut în diferite state membre (în special în Germania și în Republica Cehă, unde sunt numeroase²⁷).

49. Această acceptare, contrară modului de redactare a articolului 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001, a fost justificată, potrivit guvernului german, printr-o interpretare teleologică a dispoziției amintite pentru a permite exercitarea libertăților economice pe piața unică, care nu implică în mod necesar angajarea propriilor lucrători. În plus, s-a recunoscut nu numai că, în lipsa unor lucrători în societățile participante, un GSN nu putea fi creat, ci și că nu se găseau drepturi existente ale lucrătorilor care trebuiau protejate și că, în consecință, principiul „înainte și după” nu se putea aplica. Impunerea unor astfel de negocieri ar fi echivalat cu interzicerea constituirii SE în aceste ipoteze. În observațiile sale, Comisia a explicat că această înregistrare fără negocieri prealabile se putea întemeia pe normele Regulamentului nr. 2157/2001 care prevăd că, în cazul aspectelor care nu sunt reglementate de regulamentul menționat, se

²¹ A se vedea articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2001/86.

²² A se vedea articolul 4 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/86.

²³ A se vedea Documentul de lucru nr. 6 al grupului de experți compus din experți naționali și atașații sociali creat de Comisie ca forum de discuții privind modalitățile de transpunere a Directivei 2001/86 în legislațiile naționale (denumit în continuare „grupul de experți SE”) din 2 octombrie 2002, intitulat „Definiția «societăților participante» – articolul 2 litera (b)”, p. 30 și 31.

²⁴ A se vedea Stollt, M., și Kelemen, M., „A big hit or a flop? A decade of facts and figures on the European Company (SE)”, în Cremers, J., Stollt, M., și Vitols, S., *A decade of experience with the European Company*, op. cit., p. 25-47, în special p. 45 și 46.

²⁵ A se vedea Hotărârea I-3 Wx 248/08 din 30 martie 2009.

²⁶ A se vedea Köstler, R., „SEs in Germany”, în Cremers, J., Stollt, M., și Vitols, S., *A decade of experience with the European Company*, op. cit., p. 123-131, în special p. 128 și 129.

²⁷ A se vedea Stollt, M., și Wolters, E., *Implication des travailleurs dans la Société européenne (SE) – Guide pour les acteurs de terrain*, The European Trade Union Institute, Bruxelles, 2013, p. 93.

recurgea la dreptul intern aplicabil societăților anonime în statul membru și că, în consecință, dacă acest drept intern permitea constituirea unor societăți anonime fără lucrători, acest lucru trebuia permis pentru SE²⁸.

50. Astfel, nu se contestă că înregistrarea SE fără lucrători este posibilă în ipoteza înaintată Curții²⁹.

51. Prin urmare, se ridică problema posibilității de a iniția negocieri privind implicarea lucrătorilor *a posteriori*.

52. Directiva 2001/86 prevede că aceste negocieri ulterioare înregistrării pot avea loc, în temeiul articolului 3 alineatul (6) al patrulea paragraf, numai la cererea în scris a cel puțin 10 % din lucrătorii SE, ai filialelor și unităților sale, sau din reprezentanții acestora, cel mai devreme în termen de doi ani de la data deciziei GSN de a nu demara negocieri sau de a pune capăt negocierilor prealabile, cu excepția cazului în care părțile ajung la un acord mai bun cu privire la data renegocierii. Rezultă așadar în mod clar că negocierile *a posteriori* nu pot avea loc decât dacă un GSN a fost constituit *ab initio* și dacă este vorba propriu-zis despre o renegociere. În anexa la această directivă sunt prevăzute de asemenea negocieri la patru ani după înființarea organului de reprezentare în cazul aplicării dispozițiilor de referință³⁰.

53. Considerentul (18) al Directivei 2001/86 enunță, pe de o parte, că drepturile lucrătorilor existente înainte de constituirea SE trebuie să stea la baza elaborării drepturilor acestora de a fi implicați în procesul decizional al SE (principiul „înainte și după”) și, pe de altă parte, că această abordare trebuie să se aplice nu numai constituirii inițiale a unei SE, ci și transformărilor de ordin structural introduse într-o SE existentă, precum și societăților afectate de procesele de transformare structurală. Acest considerent nu este suficient, așadar, pentru a constitui temeiul unui drept la negocieri privind implicarea lucrătorilor *a posteriori* în cazul în care un GSN nu a fost constituit *ab initio*.

54. Astfel, contrar celor afirmate de guvernele german și luxemburghez, această imposibilitate de a iniția negocieri *a posteriori* nu rezultă dintr-o omisiune cu ocazia elaborării Directivei 2001/86, ci dintr-o alegere reală a legiuitorului Uniunii care rezultă din compromisul privind principiul „înainte și după”.

55. Pot fi evidențiate mai multe elemente în acest sens. În primul rând, Raportul Davignon, care a stat la baza ultimelor negocieri privind Regulamentul nr. 2157/2001 și Directiva 2001/86, a recomandat în mod clar negocieri privind implicarea lucrătorilor înainte de înregistrare, în interesul previzibilității pentru acționari și lucrători, precum și al stabilității vieții SE³¹. În al doilea rând, Parlamentul European a propus un considerent (7a) ce prevedea în mod explicit negocieri *a posteriori*, care a fost eliminat³² în favoarea redactării mult mai vagi a considerentului (18) al Directivei 2001/86.

²⁸ A se vedea articolul 9 alineatul (1) litera (c) punctul (ii) din Regulamentul nr. 2157/2001.

²⁹ Acest lucru ar fi valabil și pentru constituirea unei filiale SE de către societăți participante fără lucrători.

³⁰ A se vedea partea 1 litera (g) din anexa la Directiva 2001/86.

³¹ A se vedea Raportul Davignon, punctele 50 și 69, precum și Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE din 23 iunie 2003, intitulat „Abuzul de procedură – Articolul 11” (denumit în continuare „Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE”), p. 125 și 126.

³² A se vedea Raportul Parlamentului European din 21 iunie 2001 privind proiectul de directivă a Consiliului de completare a statutului societății europene în ceea ce privește implicarea lucrătorilor (A5-0231/2001), p. 7.

56. Această alegere a legiuitorului Uniunii a apărut și la elaborarea statutului societății cooperative europene și în Directiva 2003/72/CE³³ privind implicarea lucrătorilor într-o astfel de societate, întrucât sunt prevăzute în mod explicit negocieri privind implicarea lucrătorilor *a posteriori* în cazul depășirii pragului de 50 de lucrători în cel puțin două state membre³⁴. Așadar, în această ipoteză, negocierea între statele membre a permis crearea unei obligații de negociere *a posteriori*, legate, desigur, de trecerea unui prag, dar acest lucru nu a fost prevăzut în reglementarea aplicabilă SE.

57. În plus, dificultatea legată de SE fără lucrători a fost evidențiată încă din anul 2003 de grupul de experți SE³⁵, dar și de grupul de experți independenți mandatați de Comisie în vederea revizuirii Directivei 2001/86 prevăzute la articolul 15 din această directivă³⁶.

58. Astfel, Comisia, deplin conștientă de această dificultate și-a elaborat și redactat rapoartele și comunicarea referitoare la aplicarea Regulamentului nr. 2157/2001 și la revizuirea Directivei 2001/86. În primul rând, după ce a evocat problema activării SE inactive³⁷, Comisia arată că „[o]rice modificare potențială a statutului SE pentru a remedia problemele practice identificate de diverse părți interesate va trebui să țină seama de faptul că statutul SE este rezultatul unui compromis delicat la care s-a ajuns în urma unor îndelungate negocieri. Comisia examinează în momentul de față posibila modificare a statutului SE pentru a face propuneri în acest sens, dacă este cazul, în cursul anului 2012”³⁸. În al doilea rând, după ce a recunoscut de asemenea lipsa unor dispoziții în Directiva 2001/86 privind ipoteza SE create fără lucrători³⁹, Comisia a recunoscut că identificase dificultăți, dar că, întrucât adoptarea Regulamentului nr. 2157/2001 și a Directivei 2001/86 rezulta dintr-un compromis delicat în urma unor negocieri care au durat 30 de ani, urma să examineze temeinicia unei revizuii a acestora în același timp cu reexaminarea din anul 2009 a regulamentul menționat⁴⁰.

59. În plus, chestiunea a fost aprofundată, mult mai târziu decât data transpunerii Directivei 2001/86, într-o lucrare consacrată celor zece ani de aplicare a SE⁴¹.

60. În temeiul unei rezoluții din 2021, Parlamentul a solicitat Comisiei să aducă îmbunătățirile necesare cadrelor care reglementează SE și societățile cooperative europene și, pe baza unei evaluări pe care aceasta o va efectua în timp util, pachetului privind dreptul societăților comerciale și să le modifice pentru a introduce norme minime europene care să reglementeze participarea și reprezentarea angajaților în consiliile de supraveghere⁴².

³³ Directiva Consiliului din 22 iulie 2003 de completare a statutului societății cooperative europene în legătură cu participarea lucrătorilor (JO 2003, L 207, p. 25, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 207).

³⁴ A se vedea articolul 8 alineatul (3) din Directiva 2003/72.

³⁵ A se vedea Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 124.

³⁶ A se vedea Valdès Dal-Ré, F., *Studies on the implementation of Labour Law Directives in the enlarged European Union, Directive 2001/86/EC supplementing the European Company with regard to the involvement of employees, Synthesis report*, p. 101 și 102.

³⁷ A se vedea Raportul Comisiei către Parlamentul European și Consiliu din 17 noiembrie 2010 cu privire la aplicarea Regulamentului (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE) [COM(2010) 676 final], p. 9.

³⁸ A se vedea raportul citat la nota de subsol 37 din prezentele concluzii, p. 11.

³⁹ A se vedea Comunicarea Comisiei din 30 septembrie 2008 privind revizuirea Directivei 2001/86/CE a Consiliului din 8 octombrie 2001 de completare a statutului societății europene în ceea ce privește implicarea lucrătorilor [COM(2008) 591 final], p. 7.

⁴⁰ A se vedea comunicarea citată la nota de subsol 39 din prezentele concluzii, p. 9.

⁴¹ A se vedea Cremers, J., Stollt, M., și Vitols, S., *A decade of experience with the European Company, op. cit.*, în special capitolele 1, 4 și 6 (a se vedea notele de subsol 24, 19 și, respectiv, 26 din prezentele concluzii).

⁴² A se vedea Rezoluția Parlamentului European din 16 decembrie 2021 referitoare la democrația la locul de muncă: un cadru european pentru drepturile de participare ale lucrătorilor și revizuirea Directivei privind comitetul european de întreprindere [2021/2005(INI)], punctele 6 și 10.

61. În pofida constatării, începând cu anul 2003 și până în anul 2021, a dificultăților referitoare la crearea și la existența unei SE, în special la cea legată de constituirea SE fără înființarea unui GSN, Comisia nu a propus niciodată modificări ale Regulamentului nr. 2157/2001 sau ale Directivei 2001/86 pentru a remedia dificultățile respective. Nu numai că Comisia nu a făcut niciodată o propunere de modificare în acest sens, dar celelalte propuneri ale sale de texte de drept al societăților comerciale care au un impact în materie de participare sau de implicare a lucrătorilor în cadrul structurii și al rolului sindicatelor la elaborarea proiectului nu au fost finalizate (proiectul de societate privată europeană cu răspundere limitată prezentat în 2008 și retras în 2014, proiectul de societate comercială cu răspundere limitată cu asociat unic prezentat în 2014 și retras în 2018⁴³).

62. În acest stadiu al reflecției, considerăm, așadar, evident că lipsa unei norme cu privire la negocierile privind implicarea lucrătorilor *a posteriori* în ipoteza unei SE constituite fără GSN rezultă dintr-o alegere conștientă a legiuitorului Uniunii, chiar dacă această absență poate fi analizată ca o lacună de către susținătorii sistemului de implicare, în special în ceea ce privește participarea, a lucrătorilor.

63. În acest context, considerentul (18) al Directivei 2001/86 trebuie interpretat, prin urmare, în sensul că se raportează la ipotezele de transformări structurale într-o SE constituită cu un GSN: acest lucru este cu atât mai logic cu cât formularea sa se referă la „[a]ceastă abordare”, și anume la principiul „înainte și după”, enunțat în fraza precedentă, care implică existența unor drepturi care trebuie protejate într-un stadiu anterior. Astfel, acest considerent este destinat să clarifice, în realitate, principiul priorității acordate negocierilor în materie, ilustrat de faptul că acordul inițial privind implicarea lucrătorilor trebuie să stabilească data intrării în vigoare a acordului, durata sa, cazurile în care acordul ar trebui renegociat și procedura care trebuie urmată pentru renegocierea sa⁴⁴.

64. În acest mod l-au înțeles, de asemenea, și experții naționali, și consilierii în afaceri sociale ai grupului de experți SE (care au participat la negocierile privind Directiva 2001/86 și care au sarcina de a elabora un raport destinat să faciliteze transpunerea acesteia), întrucât arată că, pe lângă trimiterea la această directivă care tratează implicit și parțial problema⁴⁵, normele directivei menționate au fost concepute așa încât să se aplice doar cu puțin timp înainte și în momentul în care SE este constituită și că, prin urmare, poate exista o nevoie ca părțile interesate să aplice normele aceleiași directive, care sunt concepute în principal pentru a proteja sistemele de participare a lucrătorilor, în mod dinamic, iar aceasta nu numai în momentul în care SE este înființată. Aceștia adaugă că experiența aplicării Directivei 94/45/CE⁴⁶ arată că soluționarea acestor dificultăți se face în esență pe cale convențională. Ei concluzionează că, întrucât Directiva 2001/86 nu merge mai departe, problematica schimbărilor intervenite în afara cazurilor de abuz pare să se epuizeze printr-o simplă trimitere detaliată la ipotezele de schimbări structurale ulterioare în dispozițiile naționale de transpunere a articolului 4 alineatul (2) din această directivă referitoare la conținutul acordului pentru a avertiza părțile cu privire la realitatea acestor schimbări⁴⁷.

⁴³ A se vedea Fișa tematică privind Uniunea Europeană a Parlamentului European, intitulată „Dreptul societăților comerciale”, disponibilă la următoarea adresă de internet: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fr/sheet/35/le-droit-des-societes>.

⁴⁴ A se vedea articolul 4 alineatul (2) litera (h) din Directiva 2001/86.

⁴⁵ A se vedea articolul 4 alineatul (2) litera (h) și partea 1 litera (g) din anexa la Directiva 2001/86.

⁴⁶ Directiva Consiliului din 22 septembrie 1994 privind instituirea unui comitet European de întreprindere sau a unei proceduri de informare și consultare a lucrătorilor în întreprinderile și grupurile de întreprinderi de dimensiune comunitară (JO 1994, L 254, p. 64, Ediție specială, 05/vol. 3, p. 107).

⁴⁷ A se vedea Documentul de lucru nr. 17 al grupului de experți SE din 23 iunie 2003, intitulat „Conținutul acordului – Articolul 4”, p. 113 și 114.

65. Astfel, grupul de experți SE nu are în vedere o altă marjă de manevră a statelor membre în ceea ce privește acest subiect.

66. În schimb, acești experți au indicat în mod clar că negocierile privind implicarea lucrătorilor *a posteriori* pot constitui o sancțiune eficace în cazul folosirii abuzive a SE în scopul privării lucrătorilor de drepturile lor de participare și că această sancțiune ar avea chiar avantajul de a fi un răspuns uniform posibil la nivelul statelor membre⁴⁸. Astfel, articolul 11 din Directiva 2001/86 prevede că statele membre adoptă măsurile corespunzătoare în conformitate cu dreptul Uniunii pentru a evita folosirea abuzivă a unei SE în scopul privării lucrătorilor de drepturile în materie de implicare sau în scopul refuzării acestor drepturi.

67. Experții menționați și-au ilustrat afirmațiile prin exemple de situații care pot fi abuzive nu numai în cazul constituirii unei SE fără participare prin intermediul unor filiale fără participare, această SE preluând ulterior controlul asupra tuturor filialelor supuse sau nu unui regim de participare, ci și în cazul constituirii unei SE prin transformare într-un stat membru care nu prevede un regim de participare urmat de un transfer de sediu într-un stat membru care prevede un asemenea regim sau chiar în cazul constituirii unei SE înainte ca pragurile care declanșează aplicarea regimului de participare să fie atinse⁴⁹.

68. Punctul comun al acestor exemple este constituirea SE fără negocieri prelabile privind implicarea lucrătorilor în cadrul unui GSN, întrucât aceste SE sunt constituite din societăți nesupuse participării. Astfel, este evident că grupul de experți SE, pe de o parte, luase în considerare ipoteze de constituire a SE fără negocieri prelabile și fără aplicarea implicită a dispozițiilor de referință și, pe de altă parte, nu avea în vedere negocieri legale *a posteriori* în caz de schimbări structurale, ci numai în caz de abuz.

69. În continuarea reflecției sale, acest grup de experți a propus o formulare pentru alegerea, în dreptul național, a unei dispoziții antiabuz⁵⁰ bazate pe ideea că ar trebui să aibă loc negocieri în ipotezele citate la punctul 67 din prezentele concluzii odată ce abuzul a fost dovedit în conformitate cu normele generale, o prezumție simplă a caracterului abuziv putând fi prevăzută dacă schimbările ar interveni într-o perioadă scurtă (de exemplu, un an) după înregistrarea SE⁵¹. Acesta a precizat că soluția ideală ar presupune existența unei dispoziții care să prevadă o renegociere în aceste ipoteze cu aplicarea, în caz de eșec, a dispozițiilor de referință pentru participare cuprinse în anexa la Directiva 2001/86⁵². În acest scop, articolele 3-7 din directiva respectivă ar trebui să se aplice *mutatis mutandis*, iar trimerile la momentul înregistrării SE ar trebui înlocuite cu trimeri la momentul în care negocierile eșuează⁵³.

70. În orice caz, sub rezerva aprecierii instanței naționale, simplul transfer al sediului social sau aplicarea unei dispoziții de drept național care permite suprimarea participării lucrătorilor într-o filială a unei SE, filială care rămâne reglementată de acest drept național, nu poate constitui în sine un abuz, în caz contrar fiind repusă în discuție efectivitatea Regulamentului nr. 2157/2001 și a Directivei 2001/86.

⁴⁸ A se vedea Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 124-126.

⁴⁹ A se vedea Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 124.

⁵⁰ A se vedea Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 126 și 127.

⁵¹ A se vedea Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 125.

⁵² A se vedea partea 3 din anexa la Directiva 2001/86.

⁵³ A se vedea Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 127.

71. În concluzie, rezultatul negocierilor privind acest regulament și această directivă poate părea lacunar, însă, în realitate, aplicarea principiului „înainte și după” la momentul înregistrării SE a fost voită de statele membre și, în consecință, o extindere a drepturilor la implicarea lucrătorilor prin jurisprudență nu ni se pare posibilă, întrucât acest lucru ar repune în discuție echilibrul dobândit cu greu de aceste negocieri. Astfel, dacă acestea ar fi extinse dincolo de cazurile de abuz, negocierile privind implicarea lucrătorilor *a posteriori* ar aduce atingere stabilității în funcționarea societății, care este de asemenea vizată de reglementare⁵⁴, întrucât acestea ar putea avea loc în cazul transformării în SE înainte de depășirea pragurilor care declanșează, în dreptul național, participarea, ori de fiecare dată când perimetrul lucrătorilor ar fi modificat ca urmare a cesiunii sau a achiziționării filialelor.

72. Având în vedere toate aceste motive, propunem Curții să răspundă la prima întrebare preliminară că articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2157/2001 coroborat cu articolele 3-7 din Directiva 2001/86 trebuie interpretat în sensul că, după înregistrarea unei SE holding constituite din societăți participante care nu au lucrători angajați, fără punerea în aplicare în prealabil a unor negocieri privind implicarea lucrătorilor, acesta nu impune inițierea unor astfel de negocieri pentru simplul motiv că SE holding menționată devine o întreprindere care exercită controlul asupra filialelor care au lucrători angajați în unul sau mai multe state membre.

73. Având în vedere acest răspuns, nu considerăm necesar ca Curtea să răspundă la celelalte întrebări preliminare.

V. Concluzie

74. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania) după cum urmează:

Articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE) coroborat cu articolele 3-7 din Directiva 2001/86/CE a Consiliului din 8 octombrie 2001 de completare a statutului societății europene în ceea ce privește implicarea lucrătorilor

trebuie interpretat în sensul că,

după înregistrarea unei societăți europene (SE) holding constituite din societăți participante care nu au lucrători angajați, fără ca în prealabil să fi fost efectuate negocieri privind implicarea lucrătorilor, acesta nu impune inițierea unor astfel de negocieri pentru simplul motiv că SE holding menționată devine o întreprindere care exercită controlul asupra filialelor care au lucrători angajați în unul sau mai multe state membre.

⁵⁴ A se vedea Raportul Davignon, punctul 50, citat în Documentul de lucru nr. 19 al grupului de experți SE, p. 126.